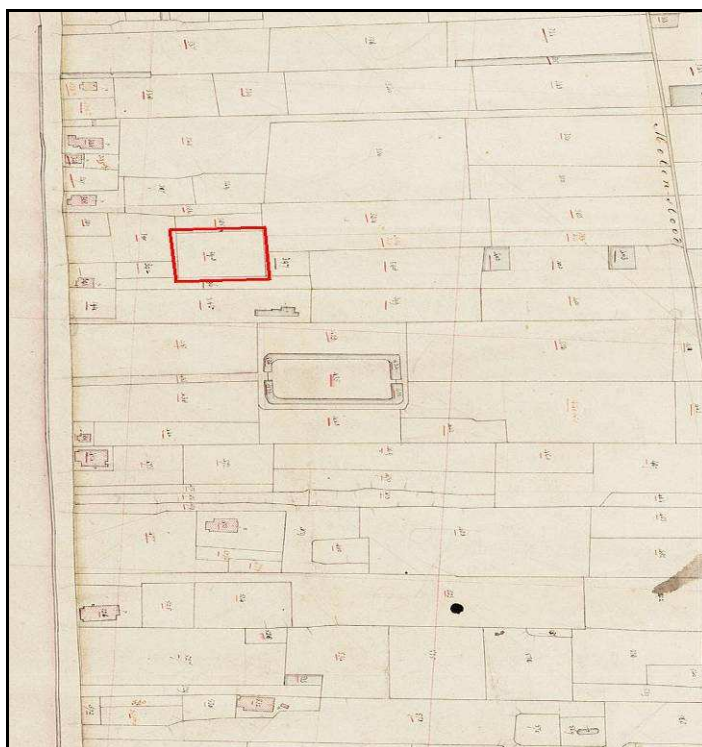

Plangebied Molenwaard, Hoogezand, gemeente Hoogezand-Sappemeer Een Archeologisch Bureauonderzoek

Administratieve gegevens

provincie: Groningen

gemeente: Hoogezand-Sappemeer

plaats: Hoogezand

toponiem: Kropswolderpolder – Molenwaard

bevoegd gezag: gemeente Hoogezand-Sappemeer

opdrachtgever: Dhr. H. Berghuis

uiterste coördinaten: noordwest 244.321 / 575.798
noordoost 245.442 / 575.733
zuidwest 244.354 / 575.325
zuidoost 245.474 / 575.366

kaartblad: 7G

CIS-code: 31292

beheer documentatie: Libau, Rijksdienst voor Archeologie Cultuurlandschap en Monumenten,
gemeente Hoogezand-Sappemeer en E-depot

uitvoerder: Libau

auteur: drs. A. Mennens-van Zeist

autorisatie: drs. J. Molema

rapport: 08-181

telefoon: 050-3126545
fax: 050-3123362
e-mail: info@libau.nl

Plangebied Molenwaard, Hoogezand, gemeente Hoogezand-Sappemeer

Een Archeologisch Bureauonderzoek naar de middeleeuwse geschiedenis

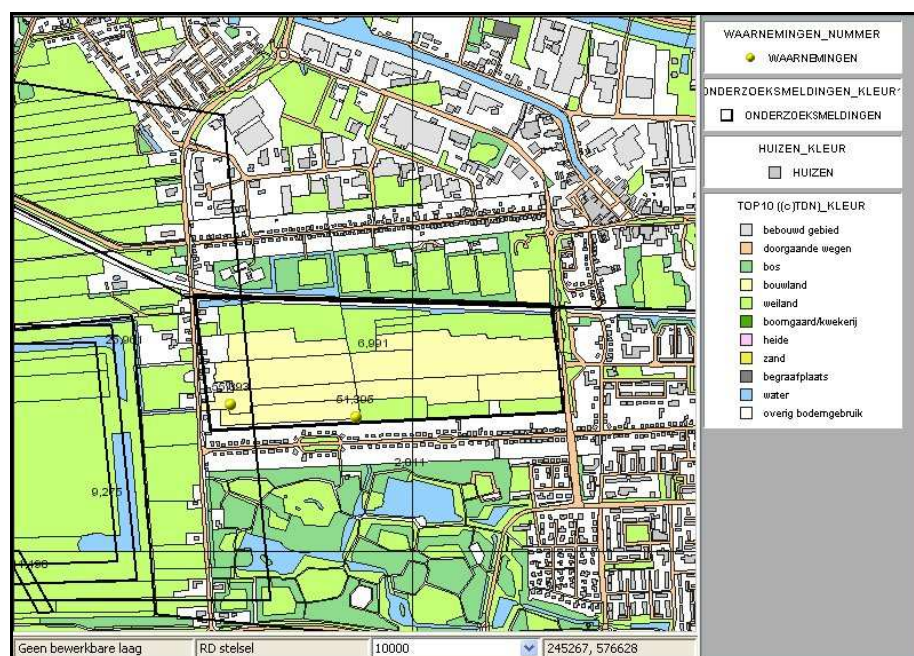
Planvoornemen

In opdracht van dhr. H. Berghuis van de gemeente Hoogezand-Sappemeer is een uitgebreid bureauonderzoek gedaan naar de middeleeuwse geschiedenis van het plangebied Molenwaard te Hoogezand. Het plangebied wordt ingericht als woongebied voor circa 760 woningen en biedt tevens plaats aan een multifunctioneel centrum.

Informatie

Het plangebied Molenwaard is weergegeven in figuur 1. De Molenwaard ligt ten westen van de kern van Hoogezand en wordt ingesloten door de Woldweg in het westen, het spoor in het noorden, de Gorechtlaan in het oosten en de Burgemeester van Royenstraat in het zuiden. In 2004/2005 heeft in het kader van de ontwikkeling van het "bestemmingsplan Kropswolderpolder" in het plangebied archeologisch booronderzoek plaatsgevonden (La Féber en Marinelli, z.d.; Marinelli, 2005).

Het onderzoek heeft de aanwezigheid van dekzandkoppen met veelal een intacte podzolbodem aangetoond. Dergelijke bodems waren vanwege hun droge karakteristiek zeer in trek bij de prehistorische mens om zich daarop te vestigen. Het genoemde onderzoek heeft echter geen prehistorische bewoningssporen opgeleverd.

Figuur 1: Het plangebied met daarin weergegeven de archeologische vondstmeldingen (waarnemingen: gele stippen) en de begrenzing van het onderzoeksgebied uit de periode 2004/2005 (zwarte lijn).

In de loop van de steentijd komt veengroei op gang door het stijgen van het grondwaterpeil, het stijgen van de zeespiegel en een daarmee samenhangende verslechterde afwatering van rivieren. Het veenpakket breidde zich gestaag uit en bedekte aan het einde van de steentijd grote delen van de Hunzevlakte. Bewoning van het gebied was toen niet meer mogelijk.

Pas in de middeleeuwen kon het veengebied weer in gebruik genomen doordat men inmiddels technisch in staat was het veen te ontwateren. Men vestigde zich in die tijd in het Woldgedeelte van het Gorecht, op de overgang van het Hunzedal naar de Hunzevlakte. Kropswolde was één van de eerste veenontginningsnederzettingen in dit gebied. Het in cultuur kunnen brengen van het veengebied was afhankelijk van goede afwateringsmogelijkheden. Door het aanleggen van sloten die op de Hunze uitmondden, kon men het veen bij Kropswolde geschikt maken voor akkerbouw en beweiding (op veen) en turfwinning. Ten behoeve van de ontginning werden naast sloten en greppels ook veendijken aangelegd. Deze dijken lagen doorgaans op kerspelgrenzen en op ontginningsgrenzen op de overgang van de woeste venen naar de bouwgronden. De dijken dienden het veenwater uit het

onontgonnen gebied te weren. Hoewel de oude dijken vaak verdwenen zijn, zijn de dijktracés vaak te herleiden uit de veelal nog bestaande dijksloten. De veendijk langs de oostgrens van het Gorecht had een grote lengte en liep via Wolfbarge, Kropswolde, Foxhol, Westerbroek, Ruischerbrug en Noorddijk richting de Wolddijk. De huidige weg door Kropswolde maakte deel uit van deze veendijk. Overigens kan op basis van middeleeuwse bewoning en ontginning direct ten oosten van deze dijk een tweede veendijk oostelijker worden verondersteld.

Vanaf de 13de eeuw werd er vanuit de nederzettingen op zandruggen/koppen aan de rand van het veen geakkerd op en in het veen. Kropswolde was zo'n randveennederzetting. Waterbeheersing was voor het akkeren op het veen van vitaal belang. Omdat het in cultuur brengen van de veengronden in de Wolden ontwatering van het gebied vereiste, ontstonden aan het eind van de 14de eeuw waterproblemen. Door de ontwatering en het agrarische gebruik van de veengronden ging het veen krimpen en oxideren wat maaivelddaling en relatieve grondwaterstijging tot gevolg had. Ondanks bemaling met molens werden de Wolden in de loop van de Late Middeleeuwen steeds natter. Desondanks is het in het Gorecht niet tot grootschalige nederzettingenverplaatsingen gekomen, zoals we die bijvoorbeeld kennen uit de veengebieden van het Oldambt en Reiderland. De reden daarvoor is de locatiekeuze voor de eerste veenontginningsnederzettingen, namelijk daar waar de pleistocene zandondergrond tamelijk hoog lag.

Kloosters hielden zich op grote schaal bezig met de ontginning van de veengebieden in het Gorecht. Het vrouwenklooster Essen of Yesse uit Haren bezat aan de zuidkant van het plangebied vermoedelijk een uithof (voorwerk, kloosterboerderij) (ter hoogte van de Burgemeester van Royenstraat; zie *figuur 2*) (bron: www.meertens.knaw.nl). Het klooster haalde inkomsten uit de opbrengsten van dit agrarische bedrijf.

Figuur 2: Uitsnede uit de Archeologische Beleidskaart (concept) van de gemeente Hoogezand-Sappemeer met daarop aangegeven de vermoedelijke locatie van de uithof (ter hoogte van de Burgemeester van Royenstraat) en de locatie van de Mariakapel direct ten noorden ervan.

De bewoners van de veennederzettingen hielden zich bezig met akkerbouw, veeteelt en turfgraverij. De akkers lagen op het hoogveen. Op deze akkers gedijde vooral rogge. Daarnaast werden boekweit en haver verbouwd. Boekweitmeel was een belangrijk onderdeel van het dagelijkse voedselpakket. Naast de verbouw van gewassen hielden de boeren zich in deze contreien bezig met turfwinning, schapenhouderij en vetweiderij. Er was genoeg woeste grond aanwezig om daar de kuddes te laten lopen. De mest werd gebruikt om de akkers vruchtbaar te maken.

De Groninger Sint Maartenskerk was in de middeleeuwen de hoofdkerk van het Gorecht. In de omgeving van Kropswolde waren in de middeleeuwen twee kapellen aanwezig. De oudste kapel was de Mariakapel bij Wolfsbergen. Deze kapel werd in 1282 kerkelijk losgemaakt van de parochie Noordlaren en ging over naar het klooster Aduard, vermoedelijk om als kapel te gaan dienen voor de lekenbroeders die in de venen van het

Gorecht werkten. Aan het begin van de 16de eeuw kwam de kapel bij de parochie Kropswolde. De exacte locatie van de kapel is niet bekend.

De tweede kapel, ook gewijd aan Maria, lag ten noorden van Kropswolde. De kapel hoorde bij een nabijgelegen uithof of voorwerk van het cisterciënzerinnenklooster Essen of Yesse bij Haren. Deze kapel is naar alle waarschijnlijkheid het middelpunt geweest van een Mariaverering, waarvan in een bisschoppelijke aflaatbrief sprake is: in 1409 wordt door de uit Groningen afkomstige Wicboldus, bisschop van de Faeröer eilanden, op kerkelijke feestdagen een aflaat van 40 dagen verleend aan degenen die in deze kapel 'ordinis sancti Bernardi' hun devotie verrichtten. De vele bedevaartgangers brachten even zovele inkomsten voor de kapel met zich mee. De pastoor van de parochiekerk van Kropswolde zag dat als een bedreiging voor zijn eigen inkomsten en er werd een afdrachtsregeling getroffen met de Mariakapel. Na de reformatie bleven de resten van de kapel nog lange tijd een middelpunt van 'groote afgoderije ende superstitie', waarmee de uitoefening van de in die tijd verboden katholieke eredienst werd bedoeld. Hoewel door de Synode steeds op afbraak van een resterend stuk muur werd aangedrongen, duurde het nog lang voordat de bovengrondse overblijfselen van de kapel waren verdwenen. Op de kadastrale minuut uit circa 1830 staat ten noorden van Kropswolde een in die tijd reeds onbebouwde, omgrachte boerderijplaats aangegeven. Dit is zeer waarschijnlijk de locatie van de uithof van het klooster Essen. Ten noorden van deze boerderijplaats ligt een perceel land dat dan in het bezit is van de diaconie van de kerk van Kropswolde (zie *figuur 3*: rood omrande perceel). Omringende percelen zijn in handen van landbouwers. Het perceel van de diaconie is naar alle waarschijnlijkheid de standplaats van de voormalige Mariakapel. Middeleeuws kerkelijk bezit was vaak (en is soms nog) in bezit van de hervormde kerken.

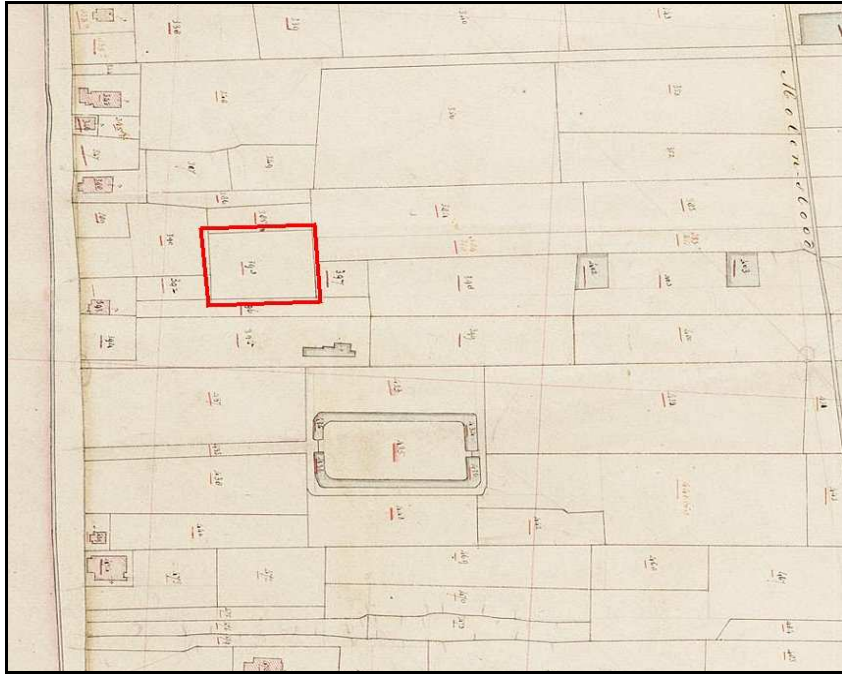
Veldonderzoek uitgevoerd in het kader van onderhavig bureauonderzoek heeft aangetoond dat de locatie van de kapel nog steeds goed herkenbaar is als verhoogd terrein, omgeven door een sloot. Dwars over het terrein van de voormalige uithof loopt nu de Burgemeester van Royenstraat met aan weerszijden bebouwing (zie *figuur 2*).

In april 2005 heeft de Werkgroep Archeologie van het Veenkoloniaal Museum te Veendam booronderzoek uitgevoerd op de locatie van de Mariakapel. Bij twee boringen is een humeuze ondergrond aangetoond met op een diepte van circa 1 meter puinresten. Dit wijst op de aanwezigheid van gawe resten van de gracht die het terrein van de kapel omgaf (zie bijlage: waarnemingsnummer 55393 van de Uitgebreide Rapportage Waarnemingen). Gezien de hoge ligging van het kapelsterrein (*figuur 4*) is het waarschijnlijk dat er geen grote egalaties hebben plaatsgevonden en dat vermoedelijk ook nog resten van funderingen van de kapel in de ondergrond aanwezig zijn. Het kapelsterrein is als archeologisch waardevol terrein op de Archeologische Beleidskaart van de gemeente Hoogezand-Sappemeer opgenomen. Dit betekent dat de hier aanwezige archeologische waarden "in situ" behouden dienen te blijven.

Overigens betreft een tweede archeologische waarneming in het plangebied vondstmateriaal dat is meegekomen met mest van elders (waarnemingsnummer 51395; o.a. terpaardewerk). Dit materiaal is niet van waarde voor het plangebied.

Op de historische kaarten uit de 19de eeuw is het gebied grotendeels in gebruik als weiland, terwijl op de historische kaart uit circa 1900 het overgrote deel van het plangebied als akkerland is aangegeven. Aan het begin van de 19de eeuw lagen in het plangebied nog her en der baggerputten waar op kleinschalige wijze turf is gewonnen. Deze baggerputten zijn echter vóór 1900 weer opgevuld, want ze ontbreken op het historische kaartmateriaal uit die tijd.

Figuur 3: Kadastrale minuut uit circa 1830 met daarop de locaties van de uithof (omgracht terrein) en de Mariakapel (rood omrand). De opstreckende verkaveling heeft een middeleeuwse oorsprong.

Figuur 4: Het verhoogd liggende terrein van de Mariakapel.

Overweging en advies

In het plangebied Molenwaard liggen de overblijfselen van de middeleeuwse Mariakapel die behoorde tot het bezit van het klooster Essen. De kapel lag direct ten noorden van een uithof van het klooster (*figuur 3 en 4*). Onderzoek heeft uitgewezen dat de kapelplaats omgracht was en dat funderingsresten vermoedelijk nog aanwezig zijn. Het terrein van de kapel is niet geëgaliseerd. De locatie van de Mariakapel staat nu als archeologisch waardevol terrein op de Archeologische Beleidskaart van de gemeente Hoogezand-Sappemeer aangegeven. Dit houdt in dat deze locatie gevrijwaard dient te blijven van bodemingrepen. Het terrein van de

kapel is van groot archeologisch en cultuurhistorisch belang. Planinpassing van dit terrein is derhalve noodzakelijk.

De ontsluiting van de Molenwaard aan de zuidzijde, namelijk op de Burgemeester van Royenstraat doorsnijdt het oudtijds omgrachte erf van de voormalige uithof. Bodemingrepen ten behoeve van deze ontsluiting dienen onder archeologische begeleiding plaats te vinden (onderzoek tijdens de aanleg van weg). Behoud van archeologische resten op de locatie van de uithof is niet op voorhand aan de orde; vermoedelijk is door de aanleg van de Burgemeester van Royenstraat en de bouw van de aanliggende woningen al een groot deel van de resten van de uithof verdwenen. De aanwezigheid van resten van de omgrachting is wel waarschijnlijk omdat grachten diep werden aangelegd. Middeleeuwse grachtvullingen kunnen rijk zijn aan goed geconserveerde archeologische resten.

In het gebied tussen kapel en uithof kunnen nog overblijfselen/structuren uit de late middeleeuwen aanwezig zijn, gezien de duidelijke relatie tussen uithof en kapel. Geadviseerd wordt dit gebied nader te laten onderzoeken op de aanwezigheid van middeleeuwse resten. Om middeleeuwse resten goed in beeld te kunnen krijgen, wordt geadviseerd het onderzoek in de vorm van een aantal zoek sleuven uit te voeren.

Ten behoeve van de archeologische begeleiding ter plekke van de uithof en ten behoeve van de aanleg van een aantal zoek sleuven, is het opstellen van een Programma van Eisen (PvE) noodzakelijk (wettelijk verplicht). Libau kan het benodigde PvE uit naam van de gemeente opstellen. In het PvE worden de gemeentelijke eisen ten aanzien van de uitvoering en afwerking van het archeologisch onderzoek geformuleerd. De gemeente is inzake archeologie bevoegd gezag.

Tenslotte

Bij het maken van de huidige inrichtingsplannen voor de Molenwaard was de aanwezigheid van de bovengenoemde middeleeuwse waarden helaas onbekend. De stedenbouwkundige invulling¹ van de Molenwaard (figuur 5) laat zien dat het westelijk deel van het plangebied wordt beoogd als zone voor "Wonen op de eilanden".

Figuur 5: Invulling plangebied zonder bouwblokken (bron Pouderoyen).

In het plan worden op het terrein van de Mariakapel woningen, een waterpartij en de westelijke toegangsweg tot de Molenwaard beoogd. Geadviseerd wordt de bovengestelde behoudsrichtlijn voor het terrein van de Mariakapel in de stedenbouwkundige invulling te laten verwerken (planinpassing). Dit betekent dat het kapelsterrein, inclusief de omgrachting, van ingrepen moet blijven gevrijwaard.

¹ Bron: Woningbouwontwikkeling Molenwaard Hoogezand-Sappemeer, Stedenbouwkundig vlekkenplan door Pouderoyen Compagnons, 2007.

Bijlagen:

- uitgebreide rapportage waarnemingen;
- uitgebreide rapportage onderzoeksmeldingen;
- plangebied Molenwaard (kaart uit ARCHIS met onderzoeksgebied en waarnemingen);
- kadastrale minuut.

Geraadpleegde literatuur, bronnen en kaarten

Actueel Hoogtebestand Nederland (www.ahn.nl)

ANWB, 2004. *Topografische atlas Groningen 1:25.000*. ANWB bv, Den Haag.

Archeologische Monumentenkaart (AMK) van de provincie Groningen.

Archeologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM).

Fèber, D. Ia en M. Marinelli, *Beslisdocument Bodem en Water*. Oranjewoud projectnummer: 12799-144832. Inzake het bestemmingsplan Kroipswolderpolder te Hoogezand.

Marinelli, M., *Archeologisch Rapport. Bestemmingsplan Kroipswolderpolder te Hoogezand, Deelrapport: Inventariserend veldonderzoek*. Oranjewoud Rapport 12799-150719, 2005.

Minuutplan uit het begin van de negentiende eeuw (www.watwaswaar.nl).

Molema, J., Bedum 2003, *Jagers, veenpioniers en stadsbestuurders (12.000 v.Chr. – 1594)*, in: 375 jaar Hoogezand en Sappemeer.

Schroor, M., 2003. *De Atlas van Kooper. Oude kaarten van de provincie Groningen*. Profiel Uitgeverij, Bedum.

Uitgebreide Rapportage Waarnemingen

Waarnemingsnr: 51395   **Vondstmelding:** 385   **Extern nr:**
Objectcode: 07GZ-22   **Onderzoeksmelding:** 6991
Coördinaten: 244827 / 575415
Toponiem: Kropswolderpolder
Plaats: Hoogezand
Gemeente: Hoogezand-Sappemeer
Provincie: Groningen
Vinder/datum: la Feber / 06-2004
Invoerder/datum: la Feber / 20-07-2004
Beschrijver/datum: la Feber / 07-2004
Verwerving: Archeologisch: (veld)kartering   **Geomorfologie:** Dekzandrug/dekzandplateau
Grondgebruik: Akkerbouw/tuinbouw/bouwvoor   **NAP maaiveld:** 0

Beschrijving

Oppervlaktevondst:

Een viertal wandfragmenten dunwandig IJzertijd-aardewerk.

Magering met potgruis en granietgruis. Buitenkant geel tot roze, binnenkant donkergrijs.

Op basis hiervan betreft het resten van 3 tot 4 verschillende potten.

De aanwezigheid van de scherven hangt mogelijk samen met het zanden van het perceel (zand uit ondergrond machinaal omhoog gehaald en verwerkt in bouwvoor).

De bodemopbouw bestaat uit een laag veen gevolgd door zand met op circa 2/3 van het terrein een geheel of gedeeltelijk intacte podzolbodem. Deze is niet overal even sterk ontwikkeld.

Bij een velkverkenning is op 1 locatie aardewerk uit de IJzertijd verzameld en is verspreid over het gebied materiaal uit de LME en de NT gevonden.

In de boringen zijn zintuiglijk geen waarnemingen gedaan welke duiden op de aanwezigheid van archeologische sporen en resten. In de zeeffractie van de opgeboorde grond zijn onbewerkt vuursteen en houtskool aangetroffen.

Op basis van de resultaten van het onderzoek wordt aanbevolen ter plaatse van de percelen waar een podzolbodem is aangetroffen een karterend bodemonderzoek uit te voeren bestaande uit het in een raster uitvoeren van circa 10-12 boringen per hectare. Daar waar archeologische resten worden aangetroffen dient het raster te worden verdicht tot 24 boringen per hectare.

Vondsten

Complex:	Onbekend	Cultuur:	Onbekend
Aantal:	4	Toestand:	Fragment
Materiaal:	Keramiek	Begindatering:	IJzertijd: 800 - 12 vC
Code algemeen:	Onbekend	Einddatering:	IJzertijd: 800 - 12 vC
Code specifiek:	Niet van toepassing		
Toelichting:	dunwandig, magering met potgruis, zand en of granietgruis, 1x randfragment, 3x wandfragment.		

Complex:	Onbekend	Cultuur:	Onbekend
Aantal:	1	Toestand:	Fragment
Materiaal:	Keramiek	Begindatering:	Middeleeuwen laat A: 1050 - 1250 nC
Code algemeen:	Proto-steengoed	Einddatering:	Middeleeuwen laat A: 1050 - 1250 nC
Code specifiek:	Niet van toepassing		
Toelichting:			

Uitgebreide Rapportage Waarnemingen

Complex:	Onbekend	Cultuur:	Onbekend
Aantal:	2	Toestand:	Fragment
Materiaal:	Keramik		
Code algemeen:	Steengoed	Beginndatering:	Middeleeuwen laat B: 1250 - 1500 nC
Code specifiek:	Niet van toepassing	Eindndatering:	Middeleeuwen laat B: 1250 - 1500 nC
Toelichting:			
<hr/>			
Complex:	Onbekend	Cultuur:	Onbekend
Aantal:	5	Toestand:	Fragment
Materiaal:	Keramik		
Code algemeen:	Grijsbakkend gedraaid aardewerk	Beginndatering:	Middeleeuwen laat B: 1250 - 1500 nC
Code specifiek:	Niet van toepassing	Eindndatering:	Middeleeuwen laat B: 1250 - 1500 nC
Toelichting:			
<hr/>			
Complex:	Onbekend	Cultuur:	Onbekend
Aantal:	3	Toestand:	Fragment
Materiaal:	Keramik		
Code algemeen:	Witbakkend geglaazuurd aardewerk	Beginndatering:	Middeleeuwen laat B: 1250 - 1500 nC
Code specifiek:	Niet van toepassing	Eindndatering:	Middeleeuwen laat B: 1250 - 1500 nC
Toelichting:			
<hr/>			
Complex:	Onbekend	Cultuur:	Onbekend
Aantal:	1	Toestand:	N.v.t.
Materiaal:	Tefriet/basaltlava		
Code algemeen:	Onbekend	Beginndatering:	Bronstijd laat: 1100 - 800 vC
Code specifiek:	Niet van toepassing	Eindndatering:	Middeleeuwen laat B: 1250 - 1500 nC
Toelichting:			
<hr/>			
Complex:	Onbekend	Cultuur:	Onbekend
Aantal:	2	Toestand:	Fragment
Materiaal:	Keramik		
Code algemeen:	Majolica:lood- en tingelazuurd	Beginndatering:	Nieuwe tijd A: 1500 - 1650 nC
Code specifiek:	Niet van toepassing	Eindndatering:	Nieuwe tijd B: 1650 - 1850 nC
Toelichting:			
<hr/>			
Complex:	Onbekend	Cultuur:	Onbekend
Aantal:	6	Toestand:	Compleet
Materiaal:	Vuursteen		
Code algemeen:	Onbekend	Beginndatering:	Paleolithicum: tot 8800 vC
Code specifiek:	Niet van toepassing	Eindndatering:	Nieuwe tijd C: 1850 - 1950
Toelichting:			
<hr/>			
Complex:	Onbekend	Cultuur:	Northwest-kreis
Aantal:	1	Toestand:	N.v.t.
Materiaal:	Keramik		
Code algemeen:	Hutteleem/verbrande leem	Beginndatering:	Neolithicum: 5300 - 2000 vC
Code specifiek:	Niet van toepassing	Eindndatering:	Nieuwe tijd C: 1850 - 1950
Toelichting:			

Uitgebreide Rapportage Waarnemingen

Complex:	Onbekend	Cultuur:	Onbekend
Aantal:	6	Toestand:	Fragment
Materiaal:	Keramiek		
Code algemeen:	Roodbakkend geglazuurd aardewerk	Begindatering:	Middeleeuwen laat B: 1250 - 1500 nC
Code specifiek:	Niet van toepassing	Einddatering:	Nieuwe tijd C: 1850 - 1950
Toelichting:			

Literatuur

D. la Feber, M. Marinelli 2004 Beslisdocument Bodem en Water, inzake het bestemmingsplan Kropswolderpolder te Hoogezand, Deelrapport: inventariserend archeologisch onderzoek, in: Oranjewoud-rapport 12799-144832

Uitgebreide Rapportage Waarnemingen

Waarnemingsnr:	55393	Vondstmelding:	Extern nr:
Objectcode:	07GZ-23		Onderzoeksmelding:
Coördinaten:	244442 / 575453		
Toponiem:	Kropswolder Polder		
Plaats:	Kropswolde		
Gemeente:	Hoogezand-Sappemeer		
Provincie:	Groningen		
Vinder/datum:	Werkgroep Prehistorie Veenkoloniaal Museum Veendam / 26-04-2005		
Invoerder/datum:	Smit / 20-06-2005		
Beschrijver/datum:	Werkgroep Prehistorie Veenkoloniaal Museum Veendam / 26-04-2005		
Verwerving:	Archeologisch: booronderzoek	Geomorfologie:	Dal/dalvormige laagte
Grondgebruik:	Akkerbouw/tuinbouw/bouwvoor	NAP maaiveld:	

Beschrijving

Aan de hand van zowel oud kaartmateriaal als de resultaten van het booronderzoek gaat het zeer waarschijnlijk om een omgracht-kapel- of borgplaats van vóór 1827. Bij de boringen 6 en 7 wordt in tegenstelling tot de overige boringen een humeusachtige ondergrond aangetoond met op een diepte van circa 1 meter puinresten.

Conclusie: Dit kan duiden op een deels met puin gedempte gracht, die naderhand geleidelijk is verland.

Vondsten

Complex:	Borg/stins/versterkt huis	Cultuur:	Niet van toepassing
Aantal:	1	Toestand:	Onbekend
Materiaal:	Niet van toepassing		
Code algemeen:	Gracht	Beginndatering:	Middeleeuwen laat: 1050 - 1500 nC
Code specifiek:	Niet van toepassing	Einddatering:	Nieuwe tijd B: 1650 - 1850 nC
Toelichting:			

Complex:	Onbekend	Cultuur:	Niet van toepassing
Aantal:	9999	Toestand:	Onbekend
Materiaal:	Keramik		
Code algemeen:	Baksteen	Beginndatering:	Romeinse tijd vroeg: 12 vC - 70 nC
Code specifiek:	Niet van toepassing	Einddatering:	Nieuwe tijd C: 1850 - 1950
Toelichting:	Puinresten in een humeusachtige ondergrond		

Documentatie

Type:	Tekening
Beheerder:	Werkgroep Prehistorie Veenkoloniaal Museum Veendam
Toelichting:	Zie bijlage 2

Literatuur

Minuutplan van het kadaster, in: Hoogezand, sectie F-kaart III

Uitgebreide Rapportage Onderzoeksmeldingen

Onderzoeksmelding: 2811   **Kaartblad:** 12E   **Coördinaten:** 249146 / 571967
Naam onderzoek:
Toponiem: Zuidoevers Zuidlaardermeer
Plaats: Niet van toepassing
Gemeente: Hoogezand-Sappemeer
Provincie: Groningen
Type onderzoek: Onbekend
Uitvoerder: Archaeological Research en Consultancy
Projectleider: Niet van toepassing
Opdrachtgever: Dienst Landelijk Gebied (DLG)
Bevoegd gezag: Niet van toepassing
Aanmelding: 01-11-1997   **Aanvang:** 01-11-1997   **Geschatte duur:** 0
Motief: Overige grondwerkzaamheden
Ingevoerd door/op: marit / 18-07-2002

Toelichting

Coördinaten: 249569/571212

Datum einde onderzoek: xxx

Projectmedewerkers: xxx

Complexiteit(n): ---

Datering: ---

Diversen: Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de Dienst Landelijk Gebied (DLG) in het kader van de herinrichting van Oost-Groningen en de Gronings-Drentse Veenkolonien. Het onderzoeksgebied betreft de herverkavelingsblok IV, deelgebied Oude Veenkolonien.

Doel van het onderzoek was de aard, omvang en kwaliteit van het bodemarchief vast te stellen. De vindplaatsen zijn op basis van diverse criteria gewaardeerd.

Het betreft geen vlakdekkende AAI; de vindplaatsen die met bureauonderzoek zijn 'verzameld', zijn onderzocht door middel van booronderzoek.

Literatuur: Niekus, M.J.L.Th., 1998: Een aanvullende archeologische inventarisatie (A.A.I.) in het landinrichtingsgebied Oost-Groningen en de Gronings-Drentse Veenkolonien: Deelgebied Oude Veenkolonien, herverkavelingsblok IV. ARC-Publikaties 13.

Onderzoek bij deze melding

Onderzoeknummer: 13   **Type onderzoek:** Archeologisch: booronderzoek
Diepte onderzoek: 999   **Aantal putten:**   **Aantal boringen:** 66
Gereedmelding: 28-02-1998
Ingevoerd door /op: marit / 18-07-2002

Selectieadvies

ARC 1998: Bij een aantal vindplaatsen kon de conditie van het bodemprofiel niet vastgesteld worden. Voor een aantal vindplaatsen is nader onderzoek noodzakelijk. Voor meer informatie: zie het ARC-rapport.

Toelichting

Literatuur: ARCADIS, Het Drentse Landschap: Inventariserend Veldonderzoek Zuidoevers Zuidlaardermeer Fase 2. ARCADIS Rapport 110312/NA5/000070/006, 2005.

Uitgebreide Rapportage Onderzoeksmeldingen

Onderzoeksmelding: 6991   **Kaartblad:** 07G   **Coördinaten:** 244882 / 575586
Naam onderzoek:
Toponiem: Kropswolderpolder
Plaats: Hoogezand
Gemeente: Hoogezand-Sappemeer
Provincie: Groningen
Type onderzoek: Archeologisch: booronderzoek
Uitvoerder: Oranjewoud
Projectleider: la Feber
Opdrachtgever: Particulier
Bevoegd gezag: Provincie Groningen
Aanmelding: 07-2004   **Aanvang:** 06-2004   **Geschatte duur:** 5
Motief: Bouwwerkzaamheden
Ingevoerd door/op: dfebe / 20-07-2004

Toelichting

Coördinaten:244935 / 575591
Datum einde onderzoek:juli 2004
Projectmedewerkers:D. la Feber, M. Marinelli
Complextype:Nederzetting?
Datering:LME, NT
Diverse:Gebied gelegen tussen 244.350, 575.370, en 245.460, 575.770 (centrumcoördinaat 244.880, 575.600).
Uitgevoerd een inventariserend archeologisch onderzoek (ca. 4 b/ha)

Onderzoek bij deze melding

Onderzoeknummer: 4179   **Type onderzoek:** Archeologisch: booronderzoek
Diepte onderzoek: 150   **Aantal putten:**   **Aantal boringen:** 150
Gereedmelding: 29-06-2004
Ingevoerd door /op: edgra / 21-12-2004

Selectieadvies

De bodemopbouw bestaat uit een laag veen gevolgd door zand met op circa 2/3 van het terrein een geheel of gedeeltelijk intacte podzolbodem. Deze is niet overal even sterk ontwikkeld.

Bij een velkverkenning is op 1 locatie aardewerk uit de IJzertijd verzameld en is verspreid over het gebied materiaal uit de LME en de NT gevonden.

In de boringen zijn zintuiglijk geen waarnemingen gedaan welke duiden op de aanwezigheid van archeologische sporen en resten. In de zeeffractie van de opgeboorde grond zijn onbewerkt vuursteen en houtskool aangetroffen.

Op basis van de resultaten van het onderzoek wordt aanbevolen ter plaatse van de percelen waar een podzolbodem is aangetroffen een karterend bodemonderzoek uit te voeren bestaande uit het in een raster uitvoeren van circa 10-12 boringen per hectare. Daar waar archeologische resten worden aangetroffen dient het raster te worden verdicht tot 24 boringen per hectare.

Toelichting

Literatuur: D. la Feber& M. Marinelli, Beslisdocument Bodem en Water. Oranjewoud projectnummer: 12799-144832. Inzake het bestemmingsplan Kropswolderpolder te Hoogezand

Deelrapport: inventariserend archeologisch onderzoek 2004 (zie onderzoeksmelding 14758).

Uitgebreide Rapportage Onderzoeksmeldingen

Onderzoeksmelding: 14758   **Kaartblad:** 07G   **Coördinaten:** 244880 / 575589
Naam onderzoek:
Toponiem: Kropswolderpolder
Plaats: Hoogezand
Gemeente: Hoogezand-Sappemeer
Provincie: Groningen
Type onderzoek: Archeologisch: booronderzoek
Uitvoerder: Oranjewoud
Projectleider: Marinelli
Opdrachtgever: Particulier
Bevoegd gezag: Provincie Groningen
Aanmelding: 18-11-2005   **Aanvang:** 11-2004   **Geschatte duur:** 0
Motief: Bouwwerkzaamheden
Ingevoerd door/op: jlee / 18-11-2005

Toelichting

Coördinaten: 244935 / 575591
Datum einde onderzoek: 12-2004
Projectmedewerkers: M. Marinelli
Complexiteit(n): Nederzetting?
Datering: LME-NT
Diversen: Onderhavig archeologisch is een vervolg op een eerder door Oranjewoud uitgevoerd onderzoek (zie onderzoeksmelding (6991), waarbij de bodemgesteldheid van het plangebied in kaart is gebracht. Hierbij is gebleken dat delen van het plangebied bodemkundig intact zijn, waardoor de kans op aanwezigheid van resten uit het Neolithicum groot is.

Onderzoek bij deze melding

Onderzoeknummer: 12446   **Type onderzoek:** Archeologisch: booronderzoek
Diepte onderzoek: 120   **Aantal putten:**   **Aantal boringen:** 229
Gereedmelding: 18-11-2005
Ingevoerd door /op: jlee / 18-11-2005

Selectieadvies

Geen nader archeologisch onderzoek noodzakelijk.

Toelichting

De bodemopbouw geeft aan dat het gebied grotendeels bijzonder nat is geweest. Er worden voornamelijk AC-profielen in het dekzand agetroffen en veen. Slechts op de flanken van de hogere dekzandkopjes worden nog geheel of gedeeltelijk intacte podzolbodems aangetroffen.

Literatuur: Marinelli, M., Archeologisch Rapport, Bestemmingsplan Kropswolderpolder te Hoogezand, Deelrapport: Inventariserend veldonderzoek. Oranjewoud Rapport 12799-150719, 2005.

Uitgebreide Rapportage Onderzoeksmeldingen

Onderzoeksmelding: 25961   **Kaartblad:** 07G   **Coördinaten:** 242792 / 575720
Naam onderzoek:
Toponiem: Kropswolderbuitenpolder
Plaats: Kropswolde
Gemeente: Hoogezand-Sappemeer
Provincie: Groningen
Type onderzoek: Archeologisch: begeleiding
Uitvoerder: Archaeological Research en Consultancy
Projectleider: Archaeological Research en Consultancy
Opdrachtgever: Niet van toepassing
Bevoegd gezag: Niet van toepassing
Aanmelding: 14-12-2007   **Aanvang:** 14-03-2002   **Geschatte duur:** 9
Motief: Overige grondwerkzaamheden
Ingevoerd door/op: hhali / 14-12-2007

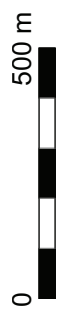
246332 / 576952

243739 / 574358

Legenda

- ONDERZOEKSMELDINGEN
- WAARNEMINGEN
- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)
  - bebouwd gebied
  - doorgaande wegen
  - bos
  - bouwland
  - weiland
  - boomgaard/kwekerij
  - heide
  - zand
  - begraafplaats
  - water
  - overig bodemgebruik

Archis2

rijksdienst voor
archeologie,
cultuurlandschap
en monumenten

Kadastrale minuut Molenwaard te Hoogezand

